

Verantwoording en praktijk van diverse controles in de Gemeenschapsinstellingen voor Bijzondere Jeugdbijstand

Specificiteit van de gemeenschapsinstellingen

Omwille van de specificiteit van de gemeenschapsinstellingen als overheidsdienst met opname- en behoudsplicht, die een opgelegde residentiële hulpverlening aanbiedt binnen een vrijheidsinperkende en sterk structuurverlenende setting aan een zeer gediversifieerde populatie, dient in de dagelijkse werking de nodige aandacht besteed aan orde, veiligheid en hygiëne. Hierbij worden diverse controles beschouwd als noodzakelijke instrumenten.

Binnen het bestek van voorliggende nota worden volgende controle-instrumenten behandeld: de lichaamsfouillering, de kamercontrole en de controle op het gebruik van drugs.

Het wettelijke kader

De plaatsing van minderjarigen door de jeugdrechtbanken in de gemeenschapsinstellingen met het oog op residentiële opvang en begeleiding steunt op twee van elkaar te onderscheiden wetteksten:

1° het decreet van 7 maart 2008 inzake Bijzondere Jeugdbijstand voor jongeren in een ernstige, problematische opvoedingssituatie (POS).

Dit decreet omschrijft een tijdelijke vrijheidsbeperking die slechts verantwoord is omwille van een ernstige bedreiging van de persoonlijke integriteit van de jongere of die van andere personen, door de jongere.

2° de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming van toepassing op minderjarigen op minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd (MOF).

Deze wet verantwoordt de vrijheidsinperking vanuit de noodwendigheden van het gerechtelijk onderzoek of vanuit de noodzaak tot een strikt gestructureerde opvoeding en begeleiding.

Voorliggende nota beperkt zich tot de gemeenschapsinstellingen en betreft niet het centrum "De Grubbe".

De inhoud van de nota is derhalve van toepassing op alle gemeenschapsinstellingen, ongeacht het regime en/of de doelgroep. Voor "De Grubbe" wordt voor controles binnen de dagelijkse werking verwezen naar het Huishoudelijk Reglement (Hoofdstuk VII) en de Ministeriële omzendbrief nr. C 8 van 21 februari 2005.

Controles binnen de gemeenschapsinstellingen

In een gemeenschapsinstelling komen controles voor in het leven van elke dag, in het bijzonder de lichaamsfouillering, de kamercontrole en de drugscontrole.

Aangezien er geen duidelijke juridische basis bestaat voor de hier beschreven controles, voorziet de afdeling gemeenschapsinstellingen een uitgewerkte en procedureel vastgelegde regeling voor deze controles. Deze regeling is opgenomen in het huisreglement van elke gemeenschapsinstelling. Dit huisreglement vermeldt expliciet de rechten en plichten van zowel de jongere als de personeelsleden.

Bij het aansturen en uitvoeren van deze controles wordt een evenwichtige verhouding nagestreefd tussen de middelen die worden aangewend en een passend pedagogisch klimaat en regime. Daartoe worden volgende werkingsprincipes gehanteerd:

- Er wordt een onderscheid gemaakt tussen systematische controles enerzijds en gerichte controles anderzijds. Systematische controles zijn ofwel preventief van aard of hebben ofwel de bedoeling permanent toezicht uit te oefenen op aspecten van hygiëne, orde, en veiligheid. Gerichte controles zijn ofwel handelingsplangestuurd¹ ofwel geïndiceerd door een vaststelling of concrete aanwijzing van een inbreuk op het huisreglement.
- Controles hebben geen tergend of persoonsgebonden karakter. Voor elke controle zijn procedures uitgewerkt en beslissingsbevoegdheden vastgelegd.
- De opvolging van het resultaat van de controles kadert binnen de pedagogische visie van de gemeenschapsinstellingen en houdt rekening met het pedagogisch klimaat en regime van de campus. Enerzijds omvat deze opvolging aspecten van grenzen stellen, sanctioneren en belonen. Anderzijds acties op maat van de jongere, die worden opgenomen in het handelingsplan. Resultaten van deze controles worden ook in rekening gebracht bij de permanente risico-inschatting in functie van deelname aan extramurale activiteiten.
- De jongere kan klacht neerleggen tegen een controle, de uitvoering en/of de opvolging ervan.
- Ernstige gebeurtenissen worden geregistreerd in het persoonlijk dossier. Via verslaggeving wordt eveneens voorzien in rapportage aan de toeziende consulent en de jeugdrechter.
- De instellingsdirecteur kan beslissen om af te wijken van de procedures indien er sprake is van een acuut en ernstig veiligheidsprobleem of indien er aanwijzingen zijn van een significant verminderde pedagogische aanspreekbaarheid of zelfcontrole bij de jongere (agogische exceptie). Elke afwijking wordt geregistreerd in het persoonlijk dossier en gemeld aan het afdelingshoofd.

Naast controles door eigen personeel kunnen ook politiediensten gevraagd worden controles uit te voeren. Zij beschikken hiervoor over een passend mandaat.

Rechten van de jongere

Vanuit de algemene principes van de mensen- en kinderrechten geven de gemeenschapsinstellingen gestalte aan de rechten van jongeren in de instellingen. Bij de beslissing tot controle krijgt de individuele jongere geen inspraak, maar elke controle gebeurt met medeweten van de jongere: elke controle wordt voorafgegaan door het

¹ Dat wil zeggen: in het belang van de begeleiding of behandeling of het bereiken van werkdoelen zoals bepaald in de multidisciplinaire cliëntbespreking.

inlichten van de jongere dat een bepaald type controle zal plaats vinden, welke de reden daartoe is en hoe deze zal verlopen.

Er wordt voorzien in een uitgewerkte en procedureel vastgelegde regeling die is opgenomen in het huisreglement.

Definiëring van de verschillende soorten controles

Lichaamsfouillering

o Summiere fouillering	o Volledige fouillering
- jas, tas, schoenen en bagage wordt aan de begeleider overhandigd en gecontroleerd - hemdzakken, broekzakken, mouwen en broekspijpen worden betastend gecontroleerd	- laten ontkleden tot op onderbroek en alle kledij en voorwerpen laten afgeven en grondig onderzoeken - visuele controle van lichaam - eventueel volledige kledijwissel toepassen
- kan gebeuren op eigen initiatief - na vermoeden van bezit van in de instelling verboden voorwerpen of stoffen	- gebeurt slechts na beslissing en in aanwezigheid van een leidinggevende - op in het huisreglement voorgeschreven ogenblikken
- geslachtsgelijkheid is niet vereist	- geslachtsgelijkheid is vereist
- gebeurt in privacybiedende omstandigheden	- gebeurt in privacybiedend, afzonderlijk lokaal

Kamercontrole

o Summiere, visuele controle	o Volledige controle
- kasten en laden kunnen worden geopend, maar er wordt niets verlegd	- alle losse objecten mogen verplaatst worden - vaste stukken of objecten mogen open of los gemaakt worden
- gebeurt routinematig, op vaste ogenblikken	- gebeurt enkel op indicatie - gebonden aan specifieke procedures (cf. huishoudelijk reglement)
- aanwezige briefwisseling mag niet gelezen worden; alleen de briefomslag mag op inhoud worden gecontroleerd in aanwezigheid van de jongere - bij vermiste personen: kamercontrole door en op aanvraag van de politie; kamerontzuiming na 5 dagen afwezigheid ² - indien de politie een kamer wil doorzoeken is een huiszoekingsbevel of een ander passend mandaat nodig	

² We verwijzen hier naar de ministeriële richtlijn met betrekking tot "opsporing van vermiste personen", dir 1/97, 22 juli 1997, Stefaan De Clerck, Minister van Justitie

Controle op het gebruik van drugs

○ Urinetest
- screeningtest of chromatografische test
- middelspecifiek of algemeen
- gebeurt zowel steekproefsgewijs als gericht
- een urinetest gebeurt altijd door iemand die hiertoe gemandateerd is door de directie
- bij een positieve test kan de jongere een tegenonderzoek vragen bij een erkend labo; indien dit tegenonderzoek ook positief is, moet de jongere de kosten betalen

Toepassingsmatrix voor het uitvoeren van controles

	Systematisch		Gericht	
	Preventief	Permanent toezicht	Handelingsplan-gestuurd	Geïndiceerd
Summiere foullering	Weekend-verlof		X	X
Volledige foullering	Opname/heropname		X	X
Summiere kamercontr.		Dagelijkse routine	X	X
Volledige kamercontr.			X	X
Urinetest	Steekproefsgewijs ³		X	X

³ De steekproeftrekking gebeurt volstrekt willekeurig.